

Asistența judiciară internațională în materie civilă și comercială
(rezumat al tezei de doctorat)

Drd. Rus L. I. Sergiu-Leon

Studiul de față este împărțit în patru părți principale, astfel:

- Capitolul I Considerații introductive (1. Preliminarii; 2. Norme internaționale care reglementează asistența judiciară internațională; 2.1 Convențiile de la Haga; 2.2 Privire generală asupra eforturilor de uniformizare a procedurii civile în Uniunea Europeană; 2.3 Aderarea Comunității Europene la Conferința de la Haga; 3. Materie civilă și comercială).

- Capitolul II Condiția juridică a străinului ca parte în proces (1. Precizări terminologice; 2. Noțiunea de acces la justiție; 3. Reglementarea internă a accesului la justiție al străinului; 4. Asistența judiciară gratuită potrivit dreptului intern; 4. 1. Sedes materiae; 4.2. Sferă de aplicare; 4.3. Dreptul la ajutor public judiciar. Beneficiarii și conținutul dreptului; 4.4. Dinamica dreptului la ajutor public judiciar; 4.5. Conținutul dreptului la ajutor public judiciar; 4.6. Cererea de ajutor public judiciar. Efectele procedurale ale cererii; 4.7. Procedura de soluționare; 4.8. Încetarea ajutor public judiciar; 4.9. Suportarea și executarea sumelor obiect al ajutorului public judiciar; 4.10. Rolul Ministerului Justiției în procedura ajutorului judiciar; 5. Instrumente internaționale facilitând accesul străinului la justiție. Convenția de la Haga din 25 octombrie 1980; 5.1. Considerații introductive; 5.2. Raporturile între Convenție și Convențiile din 1905 și 1954 privind procedura civilă; 5.3. Obiectul și beneficiarii asistenței judiciare; 5.4. Mecanismul de transmitere și soluționare a cererii de asistență judiciară; 5.5. Cautio judicatum solvi și exequatur privind obligația de plată a taxelor și cheltuielilor de judecată; 6. Accesul străinului la justiție conform dreptului comunitar; 6.1. Cadrul general; 6.2. Obiectul de reglementare al Directivei nr. 2003/8/EC; 6.3. Procedura instituită de Directivă; 6.4. Soluționarea cererilor de asistență; 6. 5. Implementarea

Directivei în dreptul intern; 6.6. Comparație între Convenția de la Haga privind facilitarea accesului internațional la justiție și Directiva Consiliului Uniunii Europene cu privire la îmbunătățirea accesului la justiție în litigiile transfrontaliere prin stabilirea unor reguli minime comune referitoare la ajutorul acordat în astfel de cauze; 6.7. Relația între Convenție și Directivă; 6.8. Practica Curții de Justiție a Comunităților Europene anterioară Directivei nr. 2003/8/EC; 6.9. Decizia Consiliului Uniunii Europene nr. 2001/470/EC din 28 mai 2001 instituind o Rețea Judiciară Europeană în materie civilă și comercială; 7. Eforturi de îmbunătățire a accesului străinului la justiție derulate sub egida Consiliului Europei; 7.1. Instrumente internaționale; 7.2. Practica Curții Europene a Drepturilor Omului).

- Capitolul III Comunicarea și notificarea în străinătate de acte judiciare și extrajudiciare (1. Preliminarii; 2. Sedes materiae; 3. Comunicarea și notificarea de acte judiciare și extrajudiciare în străinătate potrivit dreptului român; 3.1. Definiții și sferă de aplicare; 2. Comunicarea de acte în străinătate; 3.3. Comunicarea de acte din străinătate; 4. Comunicarea și notificarea de acte judiciare și extrajudiciare în străinătate potrivit Convenției de la Haga din 15 noiembrie 1965; 4.1. Cadrul general instituit de Conferința de la Haga; 4.2. Mecanismele internaționale existente anterior Convenției din 1965; 4.3. Raporturile dintre Convențiile de la Haga; 4.4. Sfera de aplicare a Convenției din 1965; 4.5. Procedura în cazul actelor judiciare; 4.6. Căi subsidiare de transmitere (art. 8 - 11); 4.7. Regimul cheltuielilor generate de comunicare sau notificare; 4.8. Posibilitățile de refuz care pot fi exercitate de către statul solicitat (art. 13); 4.9. Efectele neprezentării în proces a părții aflate în străinătate; 5. Comunicarea și notificarea de acte judiciare și extrajudiciare în străinătate potrivit dreptului comunitar; 5.1. Precizări preliminare. Istoric al sedes materiae în dreptul comunitar; 5.2. Domeniul de aplicare al Regulamentului; 5.3. Autorități implicate în derularea procedurilor Regulamentului. Agenții de transmitere și agenții de primire. Autoritatea centrală; 5.4. Modalități pentru transmiterea, notificarea și comunicarea actelor judiciare și extrajudiciare; 5.5. Procedura în cazul neprezentării pârâtului la termenul de înfățișare; 5.6. Relația cu alte acorduri sau înțelegeri la care statele membre sunt părți; 5.7. Protecția informațiilor transmise; 5.8. Măsuri pentru buna aplicare a Regulamentului; 5.9. Implementarea Regulamentului în România; 5.10. Jurisprudența Curții de Justiție a Comunităților Europene în materie).

- Capitolul IV Probațiunea în litigiile civile internaționale (1. Înțelesul termenului de probă; 2. Obiectul probei și particularitățile sale în litigiile civile internaționale; 3. Admisibilitatea probei în litigiile civile internaționale; 4. Administrarea probelor în litigiul civil internațional; 5. Reglementarea și definiția comisiei rogatorii internaționale; 6. Comisiile rogatorii internaționale efectuate în sistemul Legii nr. 189/2003; 6.1. Solicitarea de comisii rogatorii în străinătate; 6.2. Comisii rogatorii primite din străinătate; 7. Convenția de la Haga din 18 martie 1970; 7.1. Domeniu de aplicare; 7.2. Condiții de formă; 7.3. Procedura din statul rogat; 7.4. Obținerea probelor prin intermediul agenților diplomatici sau funcționarilor consulari și prin împuternicit; 7.5. Aplicabilitatea Convenției în cazul procedurii de discovery; 8. Culegerea de probe în dreptul comunitar; 9. Condiții speciale de formă pentru înscrisurile depuse în probațiune în litigiile civile internaționale. Apostila; 9.1. Sferă de aplicare; 9.2. Conținutul și efectele apostilei; 9.3. Autoritatea competentă. Desemnare și obligații; 10. Proba dreptului străin; 10.1. Mecanismul instituit de Legea nr. 189/2003; 10.2. Convenția din 7 iunie 1968; 10.3. Implicațiile noilor regulamente Roma I și II asupra probei dreptului străin).

Teza de doctorat este consacrată domeniului asistenței judiciare internaționale în cadrul litigiilor aparținând materiei civile și comerciale, din perspectiva României ca stat al forului.

Noile realități globale au dat naștere unui actor judiciar diferit de cel tradițional, litigantul transnațional, a cărui poziție procesuală trebuie, din rațiuni de echitate și egalitate de șanse, adusă la același nivel cu cea a unui național al statului forului.

Procesul civil (sau comercial) internațional cuprinde trei faze generale: stabilirea competenței instanței și chestiunile premergătoare, procedura de judecată propriu-zisă, executarea silită transnațională inclusiv recunoașterea și conferirea exequatur-ului hotărârilor străine. Din această perspectivă, asistența judiciară internațională instanța de judecată este implicată cu preponderență în partea care alcătuiește procedura de judecată propriu-zisă, suma activităților, prerogativelor, atribuțiilor instanței în această fază (anterioară unei hotărâri judecătorești) fiind cuprinsă în noțiunea studiată.

Printre aceste activități, prima care trebuie examinată în cadrul procedurilor judiciare este accesul străinului la justiție în România în materie civilă și comercială. În această privință, am prezentat dreptul intern relevant referitor la ajutorul public judiciar și

accesul la justiție al străinilor, garantat de România a fi identic cu al naționalilor săi, sub condiția reciprocității.

Țara noastră este parte a Convenției de la Haga din 25 octombrie 1980 privind facilitarea accesului internațional la justiție, instrument prezentat pe larg în lucrare împreună cu modul în care România l-a implementat.

De asemenea, ca stat care a ratificat Convenția Europeană a Drepturilor Omului, România este ținută să asigure tuturor celor care se găsesc sub jurisdicția sa drepturile și libertățile definite în Secțiunea I a Convenției, printre acestea fiind dreptul la un proces echitabil. Noțiunea largă de persoană aflată sub jurisdicția statului se poate referi și la străini, nu numai la naționali, iar, în consecință, am prezentat *in extenso* jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului sub acest aspect.

Cel mai important act normativ european în domeniu este Directiva Consiliului Uniunii Europene nr. 8/2003/EC din 27.01.2003 cu privire la îmbunătățirea accesului la justiție în litigiile transfrontaliere prin stabilirea unor reguli minime comune referitoare la ajutorul acordat în astfel de cauze, care a primit atenția cuvenită

După ce drepturile și obligațiile litigantului străin în instanțele noastre au fost expuse, a urmat analiza procedurilor de judecată din două perspective, una națională și una internațională.

Pe plan intern, Legea nr. 189/2003 referitoare la asistența judiciară internațională în materie civilă și comercială a circumscris domeniul de aplicare al asistenței: comunicarea în și din străinătate de acte judiciare și extrajudiciare; obținerea de probe în străinătate; informarea asupra dreptului străin; accesul la justiție.

Dimensiunea internațională a procesului poate fi abordată din două unghiuri: convențiile de la Haga și documentele europene relative la asistența judiciară internațională, sub forma obținerii de probe în străinătate și comunicării de documente din și în altă țară.

Cele mai importante instrumente dezvoltate de către Conferința de la Haga pentru dreptul internațional privat, care se încadrează în obiectul de studiu, sunt: Convenția de la Haga din 5 octombrie 1961 cu privire la suprimarea cerinței supralegalizării actelor oficiale străine, Convenția de la Haga din 15 noiembrie 1965 privind notificarea și comunicarea în străinătate a actelor judiciare și extrajudiciare în materie civilă și

comercială, Convenția privind obținerea de probe în străinătate în materie civilă sau comercială, adoptată la Haga la 18 martie 1970.

Din momentul în care aderarea noastră la Uniunea Europeană a devenit o realitate, a devenit foarte importantă cunoașterea legislației comunitare și jurisprudenței CJCE în domeniul de studiu. În Uniune, cele mai importante acte în tematica obiect al lucrării, examinate îndeaproape în teză, sunt Regulamentul Consiliului nr. 1206/2001 din 28.05.2001 cu privire la cooperarea între curțile statelor membre pentru culegerea de probe în materie civilă sau comercială, Directiva Consiliului Uniunii Europene nr. 8/2003/EC din 27.01.2003 cu privire la îmbunătățirea accesului la justiție în litigiile transfrontaliere prin stabilirea unor reguli minime comune referitoare la ajutorul acordat în astfel de cauze, Regulamentul nr. 1393/2007 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 noiembrie 2007 privind notificarea sau comunicarea în statele membre a actelor judiciare și extrajudiciare în materie civilă sau comercială și abrogarea Regulamentului Consiliului nr. 1348/2000 al Consiliului.

În plus, România, ca membru deplin al Consiliului Europei, a participat la eforturile acestuia în domeniul dreptului internațional (instrumente internaționale, jurisprudența CEDO) menite să îmbunătățească asistența judiciară internațională. Cele mai importante acte adoptate sub egida Consiliului Europei, din această perspectivă, sunt Convenția europeană din 7 iunie 1968 de la Londra în domeniul informației asupra dreptului străin, și Acordul european de transmitere al cererilor de ajutor judiciar, Strasbourg, 1977.

Părți semnificative din studiu au fost consacrate stabilirii interacțiunilor dintre diferitele instrumente internaționale precum și dintre acestea și legislația română.

În tot cuprinsul lucrării, am prezentat *passim* jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materie și am examinat pe larg deciziile relevante ale instanței europene. Unde a fost necesar, am prezentat și poziția Curții noastre Constituționale, în măsura în care o astfel de exprimare a existat și a fost relevantă.

Ca o evaluare de ansamblu a asistenței judiciare internaționale disponibile în instanțele românești, am concluzionat că există suficiente mijloace de asigurare a unei soluționări eficiente a litigiilor transnaționale deduse spre judecată în țara noastră.

Cuvinte cheie: asistență judiciară internațională; materie civilă și comercială; convenții de la Haga; procedură civilă transnațională; Conferința de la Haga; străinul ca parte în proces; accesul la justiție; ajutorul public judiciar; *cautio judicatum solvi*; taxe de procedură; dreptul UE; Directiva 2003/8/EC; jurisprudență; Rețeaua judiciară europeană în materie civilă și comercială; Consiliul Europei; CEDO; comunicarea în străinătate de documente; Regulamentul Consiliului (EC) nr. 1393/2007; probațiune; Regulamentul Consiliului (EC) nr 1206/2001; comisie rogatorie internațională; apostila; proba dreptului străin; Convenția de la Londra din 7 iunie 1968.